

De verloren volkstelling

Volgens het fleurige jaarverslag dat het Centraal Bureau voor de Statistiek onlangs heeft rondgezonden is in 1991 officieel vastgesteld dat Nederland en Denemarken de enige lidstaten van de Europese Gemeenschap zijn, die geen volkstelling meer nodig hebben. Alle andere landen van de EG (en vele andere leden van de VN) hebben in 1990 of 1991 zo'n telling ondernomen, maar in ons land is in 1991 juist een wet aangenomen waarbij de volkstelling wordt afgeschaft.

Aan dit besluit is in de pers weinig aandacht besteed. De motivering voor de afschaffing was, dat ons land over een uitstekende bevolkingsboekhouding beschikt, en dat aan alle internationale verplichtingen tot rapportage kan worden voldaan door de enquête van grote steekproeven. Maar in de (vastgelegde) behandeling in de Tweede Kamer lees je tussen de regels door dat men ook vindt dat een volkstelling veel geld kost en dat je er een hoop heisa mee kan krijgen. Bij de volkstelling van 1971 ontstond nogal wat deining, en in 1981 heeft men er maar stilzwijgend van afgezien. In welke mate de protesten die in 1971 weerklonken algemeen werden gedeeld en ook nu nog gelden is niet helemaal duidelijk: per slot van rekening werden tot dat jaar twaalf volkstellingen gehouden waarbij geen wanklank werd gehoord, en weigerde in 1971 uiteindelijk slechts 0,2% van de bevolking mee te werken.

Er zijn redenen waarom ik de beslissing van de Tweede Kamer betreur. Ten eerste is het maar ten dele waar dat de verlangde gegevens ook door enquête bij een steekproef kunnen worden verkregen. De medewerking aan enquêtes ligt in ons land in het gunstigste geval rond de 60 tot 70%. Dat betekent, dat wij van een behoorlijk groot deel van de bevolking onvoldoende weten. Iedereen is er aan gewend geraakt, en natuurlijk is er een correctie mogelijk door de antwoorden die wel zijn verkregen te herwegen naar bekende kenmerken van de bevolking. Het bevolkingsregister biedt daarvoor echter maar een smalle basis: woonplaats, leeftijd, geslacht, burgerlijke staat. Een volkstelling kan meer opleveren, want het is een oude gewoonte bij die gelegenheid aanvullende informatie te verzamelen. Zo telde men in 1859 en in 1869 in ons land de blinden en de doofstommen, en in 1970 (naar ik meen) de gehandicapten; in 1991 vroeg men in Luxemburg naar het dagelijkse woon-werkverkeer, en in Engeland naar de etnische groep waartoe de ondervraagde zich rekende. In ons land zouden we met een volkstelling ten minste eens in de tien jaar kunnen beschikken over een ijkpunt met een volledig overzicht van de positie op de arbeidsmarkt, het beroep en het hoogst bereikte opleidingsniveau. Aan de hand daarvan kunnen wij de geldigheid van de enquêtes vaststellen, en ze in de toekomst zorgvuldiger door herweging corrigeren dan nu.

De reden dat een volkstelling bij de wet wordt gerekend (en ook bij de wet is afgeschaft) is dat de medewerking verplicht is. Ik heb de indruk dat de Twee-

de Kamer voor dat element is teruggeschrokken, en ik vind dat men op dit punt te gemakkelijk zwicht voor een onredelijke vrees. In andere landen, zoals Italië en Frankrijk, is ook de medewerking aan enquêtes bij steekproeven van de nationale bureaus voor de statistiek verplicht. Het enquêteformulier draagt in die landen een tekst, die er op neerkomt dat de wet alle bescherming biedt tegen misbruik van de informatie, maar dat daar tegenover staat dat de burger wel verplicht is die informatie te verstrekken. Nu zal dit wel een symbolische plicht zijn, zonder vreselijk zware sancties, zoiets als de stemplicht die wij vroeger in ons land kenden, maar de strekking van de boodschap is duidelijk: de overheid zorgt er voor dat er geen misbruik optreedt, dan kan van de burger verlangd worden dat hij meewerkt. Deze redenering gaat ook in ons land op, maar zij wordt er zelden gehoord. Misschien werkt een verplichting averechts, maar dan kan men toch een aansporing in deze zin doen uitgaan. Zo had de Wet op de Persoonsregistratie heel goed kunnen worden geïntroduceerd met een televisiespotje dat opwekt tot vertrouwen in de bescherming die deze wet biedt. Linda van Dijk met een schermmasker wekte echter de indruk dat het ook met die wet nog helemaal niet pluis is. Ik vind 't geen gelukkige aanpak.

J.S. Cramer

J.S. Cramer